

سفرنامه ژان اوتر (عصر نادر شاه)

ترجمه : دکتر علی اقبالی

ص ۱ : ... ژان اوتر Jean Otter فرستاده ویژه دربار لوئی پانزدهم ، پادشاه فرانسه را هم باید از گروهی شمرد که برای راهیابی و خدمت به کشور خود به شرق آمده است و از سال ۱۷۳۴ م تا سال ۱۷۴۳ به مدت ۹ سال به خود زحمت و رنج سفر داده ... و گزارشات و اطلاعات لازم را به فرانسه فرستاده است از نوشته های او چنین بر می آید که تا عوامل مادی و معنوی و روانی و اجتماعی که از زمان صفویه در ایران پی ریزی شده و اساس عقب ماندگی و انحطاط شده بودند ، همچنان در جامعه ما پابرجاست ، در همین امروز که جهان پیشرفته در صدد فتح و شناسائی ستاره مشتری است بی سوادى ، نادانى ، بی احترامى به قانون و حق و عدالت ، جاه طلبى ، رشوه خواری ، کینه و حسادت ریا، اعتقاد به خرافات ، طمع ورزی و از همه زننده تر حق ناشناسی و فراموشکاری و تسلیم در مقابل زور ، سرچشمه زبونی ملت شده است .

ص ۲۵ : ... سفر من در ۲۷ ژانویه ۱۷۳۴ آغاز شد.

ص ۲۶ : ... توانستم در دهم مارس به قسطنطنیه برسم (در این شهر با صدر اعظم عثمانی ملاقات و امپراتور سلطان محمود را در حال رفتن به نماز عید فطر دیده)

ص ۳۱ : ... علاقه و نیاز سبب شدند که هرچه زودتر زبان ترکی را بیاموزم .

ص ۳۲ : (مسلمانان سعی میکنند با مسیحیان ارتباط نداشته باشند و آنها را نجس میدانند ، لذا هر اروپائی یک محافظ استخدام میکند و در کوچه و خیابان مردم این محافظان را " چوپان گراز ها " مینامند)

ص ۳۵ : ... درویشی را پیدا کردم که به من فارسی بیاموزد . با یک ملائی هم ، آموزش ترکی را آغاز کردم .

ص ۳۹ : ... ۲۴ نوامبر ۱۷۳۴ به راه افتادیم (به همراه سفیر نادر شاه عبدالباقی خان که برای مذاکره صلح به استامبول آمده بود و به ایران بر میگشت)

ص ۷۸ : (جمع کردن گز از بوته ها و ساختن شیرینی گز با هل و گلاب و پسته)

ص ۸۴ : ... ایرانیان از نظر فکر و اندیشه بسیار مستعدند به علوم و هنر ، به طور کلی تمام آنچه که توجه آنها را جلب نماید به آسانی دست می یابند مردمی با تربیت و مجلس آرا و دوست یاب و معاشرتی هستند ، با بیگانگان مودبانه رفتار میکنند . غذاهای دلپذیر می پزند ، بسیار خوش خوراکنند ، نوشیدنی های گوارا و تجمل را دوست دارند و در این باره هیچ کشوری به پای آنها نمی رسد . دانش همگانی و به اصطلاح معلومات عمومی آنها در سطح بالاست و به زحمت میتوان آنها را گول زد ، به همین جهت دیده می شود یهودیان ترکیه خیلی ثروتمند هستند و کلیمی های ایران مسکین اند .

ص ۸۷ : ... در گذشته ایرانیان برای آموزش خیلی دل میدادند و میان آنان مردان دانشمندان ماهری برخاسته و به علمی که نزد مسلمانان با ارزش است ، دست یافتند . کوشیدم که با مفهی اعظم و میر معظم و امام مسجد شاه (اصفهان) و چند نفر دیگر ... نزدیک شده و رفت و آمد کنم . میر معظم روزی که مرا نزد مفتی اعظم دید ، دست بردار من نشد ... تازمانی که گفتگو در باره علوم انسانی بود ، جملگی شاد بودیم ، هنگامی که پی بردم آهسته آهسته سخن را بسوی دین و مذهب می کشد ، از پیش میدانستم که ایرانیان در این باره سر سخت ، مقاوم و متعصب هستند ... گفتم اگر از این گونه سخن ها دست بر ندارد ، گفتگوهایمان بریده خواهد شد .

ص ۸۷ : (شرح بحث مذهبی در مورد تناقضات انجیل ، ادعای میر معظم ، و تناقضات قرآن ، ادعای نویسنده ، که به دعوا وجدائی رسید)

ص ۹۱ : (داستان بیماری حاکم اصفهان و سه ماه معالجه بی نتیجه اطباء و در نهایت دستور زدن ۱۰۰ ضربه شلاق به آنها و اخذ وجوه پرداخت شده به آنها)

ص ۱۰۵ تا ۱۲۰ : (شرح حمله محمود افغان به اصفهان و پیروزی او و سپس اعدام او توسط اشرف افغان و در نهایت پیروزی نادر بر اشرف)

ص ۱۲۱ : (شرح زندگی نادر و اینکه عموی او اموال و حکومت پدر نادر را به علا صغیر بودن نادر مصادره کرده و پس از برزگ شدن نادر از تحویل آنها خود داری نمود ، نادر به خدمت بیگلربیگی مشهد در آمده و ازبک هارا شکست داد . چون حاکم مشهد به عهد خود عمل نکرد ، نادر با عده ای راهزن یک دسته تشکیل

تشکیل و به غارت کاروانها پرداخت ، ... نادر را دستگیر و به حضور شاه طهماسب بردند و او در پاسخ علت راه زنی گفت ، ایران پادشاهی ندارد و محمود افغان حاکم است لذا عمویم اموال مرا نمیدهد و من هم غارتگر شدم . شاه حکم کرد به علت این پاسخ توهین آمیز دستور داد آنقدر او را شلاق بزنند تا بمیرد . چند لحظه بعد از این دستورشیمان و او را به سرکردگی سپاه خود انتخاب کرد .)

ص ۱۲۴ : (جنگ ۲۰ هزار سرباز نادر با ۵۰ هزار سرباز افغان و شکست افغان ها و کشته شدن اشرف افغان)

ص ۱۲۹ : (آمدن لشگر ۴۰ هزار نفری نادر به حومه اصفهان و دعوت شاه طهماسب به دیدن سان از لشگر و در نهایت او را درخیمه در حالی که از مستی حال خود را نمی دانست به سران قوم نشان داد و در نیتکه از سلطنت خلع و نوزاد او را به عنوان شاه

عباس سوم پادشاه و خود را نایب السلطنه خواند و پیروزی بر روس، عثمانی و ازبک و آزادی کشور از دست اجانب قول داد .

ص ۱۳۱ : ... هنگامیکه نایب مناب بالاترین قدرت شد ، آنرا مانند یک پادشاه واقعی به کار برد ، مقررات تازه وضع کرد ، مالیات سرانگرفت ، جای خدمات را درجه بندی کرد ، برجسته ترین توجهش این بود که بسربازان جیره خوب پرداخت شود . به رعایت حال باغی ملت کمتر توجه کرد . یادداشتی برای ترکها و روسها فرستاد و نایب السلطنه بودن خود را به آنها آگهی داد و در همان هنگامهم از آنها خواست که سرزمین های اشغالی را پس بدهند .

ص ۱۳۵ : (شرح وقایع دشت مغان پس از شکست ترکها با حضور مجتهدین ، ملایان ، استانداران ، سران چادر نشینان و ... برای تعیین سرنوشت ایران . نادر خود را از همه مقام های دولتی کنار کشید و اختیار انتخاب فرد مناسب برای سلطنت را به آنها پیشنهاد داد ، مهمانان فهمیدند او میخواهد سلطنت را از این مجمع ملی بگیرد ، از لشگر صد هزار نفری او ترسیده و ابتدا او را در مقام نایب السلطنه ابقاء نمودند و او با ناراحتی آنرا نپذیرفت و پس از آن با فریاد طرفدارانش سلطنت را پذیرفت .

ص ۱۳۶ : (مجمع فمق شرایط نادر که عبارت بود از اول وفاداری نسبت به خاندانش دوم پذیرش و انجام تکالیفی برای رفع اختلافات سنی و شیعه در داخل و خارج کشور ، پس از پذیرش این شروط در مارس ۱۷۳۶ م (۱۱۱۴ ش / ۱۱۴۸ ق) سلطنت نادر شاه آغاز و به نامش خطبه خوانده و سکه زدند)

ص ۱۳۷ : (رسیدگی به میزان درآمد و هزینه اوقاف و گرفتن اختیار هزینه ها از روحانیان و ضبط و مصرف آن برای مردم باعث شد سخنانی علیه نادر شاه بگویند ، که

از اول سنی بوده و بظاهر اعمال شیعه را بجا می آورده ، عده ای هم گفتند او بی دین است .

ص ۱۳۹ : (شرح جنگ هند و چگونگی پیروزی)

ص ۱۷۳ : ... در مدت بیش از ۲۱ ماه در اسپاهان (اصفهان) گذراندم (نویسنده) و فرصت پیدا کردم تا زبان فارسی را بخوبی یاد گیرم .

ص ۱۸۰ : ... یکی از آئین های سیاسی نادر شاه این بود که پیوسته خواسته های تازه ای را عنوان کند (به کشور ها) و یا در قرارداد ها اشکال تراشی نماید ، تا از همسایگانی که دلخوش نیست ، بهانه قطع ارتباط بدست آورد . هیچ یک از شاهان ایران مانند نادر شاه به دربار ترکهای عثمانی و روسها و دیگران پی در پی و در فواصل کوتاه سفیر نفرستاده و آنان را خسته نکرده است . هدف عمده نادر شاه از اعزام سفیر بیشتر برای اطلاع از جریان کار کشور های همسایه و آگاهی از برنامه ها و کارهای آنها بوده است .

ص ۱۸۱ : (داستان کردی که از فشار مالیات بجز چند میش برای تغذیه از شیر آنها نداشت ، همه ثروت و حتی لباس و ... را به عنوان مالیات گرفته بودند .)

ص ۱۸۲ : (از مرز ایران رد شده و به خاک عثمانی برای رفتن به بغداد وارد شد)

ص ۲۰۶ : (شایعه کشته شدن نادر و عصیان و شورش مردم باعث شد او پس از پیروزی بر هند اعلام کرد مردم سه سال از دادن مالیات معاف هستند ولی بعد این حکم لغو شد .)

ص ۲۰۷ (نادر با ده کرور روپیه غنیمت و برقراری محمد شاه به سلطنت در هند و سپردن سلطنت بخش افغانستان و پیشاور به پسرش نصرالله میرزا که داماد محمد شاه شده بود ، از هند خارج شد.)

ص ۲۰۷ : ... نادر شاه بیش از ۵۰ نفر از نویسندگان و دانشمندان دیوانی و پزشکان را هم با خود به ایران آورد ، هدفش گسترش آموزش و اطلاعات و هنرها و کارهای دقیق علمی و فنی هندوستان در ایران بود .

ص ۲۳۰ : .. پس از برگشت از این سفر جنگی (جنگ با ازبک ها در زمان خروج از هند) فرمان داد قرآن کریم ، انجیل و تورات را به فارسی ترجمه کنند ... گروههای مذهبی اروپائیان ... ملاها برای اجرای این دستور دورهم جمع شدند و مدت زیادی در این کار خطیر و مهم ، زیر نظر میر معظم امام مسجد شاه اصفهان به فعالیت پرداختند ، ترجمه ها و تفسیر ها که پایان یافت ، نادر شاه به مهمترین مترجمین فرمان داد که حاصل کار را به تهران بیاورند ، آنها بدینجا آمدند و افتخار حضور یافتند که همه کار خود را تقدیم دارند

ص ۲۳۱ : ... آنچه را که انجام داده بودند برایش خواندند ، رمز اسرار آمیز مذهب حضرت عیسی را شوخی دانست ، آنچه را یهودیت در مذهب خود دارند مسخره کرد ، در مذهب اسلام هم نارسائی ها و ایراد هائی بر محمد (ص) و علی (ع) را هم گوشزد کرد ، سپس دستور داد همه این نوشته ها را در صندوقی پنهان کنند تا از دست نرود و افزود اگر عمری باقی باشد ، امیدوار است که مذهبی خیلی بهتر از آنچه که تا کنون شناخته شده به مردم ارائه دهد و مترجمین را به اصفهان برگرداند.

پایان